

першої практичності наповнити ці рамки і так повести діло прогресу української літератури з н и з у у г о р у ? А по мірі того, як ми будемо взнавати сам народ наш і його мову і розширяти з її поміччю ідеї нашого народу, ці рамки самі собою будуть розширятись природно.

Та й тепер рамки протонародної української літератури не дуже-то узькі, праця над нею потребує таланту і знання немалого, пожалуй, більшого, ніж як попало мішаною мовою написати публіцистичну статтю або й учену спеціальну монографію, які пишуться на других, старих мовах, або перевести яке попало діло з німецької і т. ін. мови на імпровізовану українську. Хіба мало треба талантів, щоб вичерпати усі типи народні у сучасності і у недавньому минулому? Нагадаєм, що луччі комедії і драми у Росії (Островського), луччі з нових повістей за 10 літ (Решетникова) — протонародні. А нам здається, що українська література не побідніла б, якби придбала собі хоть по одному Островському і Решетникову, — а праці простий народ нам задасть і на десять. Окрім того, писання по-українському протонародної літератури, т. е. такого, що тепер можна без натяжки і живс розказати мовою, котрою говорить народ, співа пісні, каже приказки і казки, обніма собою досить широку систему ідей, которі роблять, мабуть, чи не основне і у літературі повищих клас. Народ наш не так-то бідний, коли не на ідеї, то на запрос на них, не так-то бідний психологічним аналізом, естетичним почуттям — мабуть, чи не багатший деяких з тих українських літераторів, що у недавні часи посипали сіренькими книжечками віршей про кисленькі і солоденькі сюжети. І ми думаємо, не пошкодить, коли усякий прикликавший до себе музу українець представить собі, беручись за перо, публіку з 2—3 мужиків середнього розуму і подума: чи буде їм потрібно і інтересно те, що я збираюсь написати? Думаю, що у таким случаю ми менше будемо мати недозрілого, дилетантського, многословного, а зовсім не ужчого по ідеях. Так, ми думаємо, напр., що узявши за точку одходу для літератури української протонародні пісні і казки, можна буде перевести образці луччих епосів народних до самого Гомера; з Шекспіра можна буде перевести «Ліра», «Макбета», «Гамлета», «Річарда III», «Тімона Афінського», з Шіллера — «Орлеанську дівчину», «Дон-Карлоса», «Вільгельма Телля», з нової літератури — романи

Еркмана-Шатріана, деякі з різдвяних повістей («Коляди») Діккенса, з «Шварцвальдських повістей» Ауербаха. Добрий матеріал можуть доставити і провінціальні літератури других аналогічних нашому напрямків (Геббель, Клаус Грот, Консцієнс і т. д.), тільки треба з великим вибором зостерегатись дуже ідилічного, а то й ретроградного романтизму, котрим часом одзначаються так звані народні поети і напрямки у Європі ще більш од українофільських. Так ми здобудемо цілу немалу поетично-белетристичну бібліотеку на простонародній, т. є. живій мові.

Немала праця настане, щоб виготовити потрібну народові бібліотеку наукову. Ми думаємо, що те, що тепер у Росії офіційно не допущений язык український у школу, має свої вигоди. Цим часом можна покористуватись, щоб наготовити українську популярну енциклопедію, не гляючи на офіційні програми, а гляючи на потреби чистої науки. Ми думаємо, наскільки знаємо народ наш з власних зустріч і з таких статей, як п. Куліша про кобзарів або п. Костомарова «Воспоминание о двух малярах», що у нашого народу Перебендя — живий тип, так що він способен був би прийняти з науки не тільки шматочки або одні грубоутилітарні статейки (спаси біг, хто й те подає), а стиснуту, але систематичну науку, викладаючи закони життя природи і чоловіка теоретично і вільно. Для того ми думаємо, що одно з первих діл української молодіжї мусить бути: написати популярну енциклопедію по системі позитивізму; арифметику і геометрію, механіку і астрономію, фізику й хімію, геологію з біологією, антропологію і соціологію, наскільки, конечно, можна її тепер виложити. (Про цей план, одначе, ми надіємось поговорити осібно). Цю енциклопедію, звісно, треба написати тоном спокійним, об'єктивно, без демонстрацій, але твердо і ясно провести скрізь метод вільного розуму, котрий покладається тільки на себе і більш ні на що. Таку енциклопедію написати — потрібно буде немало праці і праці спеціальної, щоб вибрати не рутинні, а самі характерні, та ще й пристосовлені до місцевих обставин факти, покриваючи теоретичний скелет наукових законів. Особливо потреба праці і ученості для викладу антропології і соціології, котра умістить у собі і так звану історію. Про цю працю ми можемо сказати з Гамлетом, «що така річ достойна бажання гарячого!»